

İsrail Saldırganlığının Filistin Yüksek Öğretimine Etkileri

Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi

2024

Rapor

İsrail Saldırganlığının Filistin Yüksek Öğretimine Etkileri

Yazar: Dr. İyad Ebu Zneid

Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi

Mayıs, 2024

COPYRIGHT © 2024

Bu yayının tüm hakları Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi'ne aittir. Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi'nin izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi; siyasi kalkınma meselelerinde, karar almada ve demokratik değerlerin ve itidalli olma değerinin yüceltilmesinde uzman bir kaynak olmaya çalışan bir araştırma merkezidir.

Toplumlar inşa etmeleri, medeni ülkeler kurmaları ve kendi geleceklerini kendileri belirleme, - hürriyet-eşitlik-insanlık onurunu ayakta tutma ilkelerine dayalı bir demokrasi kurmaları için; bölgedeki fertlerin, cemaatlerin ve partilerin; siyasi güçlerinin ve imkânlarının geliştirilmesine ve şiddeti ve yandaşlığı bırakmaya yardımcı olan; ölçülü olma, çoğulculuk, itidalli olma, hoşgörü ilkelerinin manalarının derinleştirilmesi ve halkların (özellikle de Filistin Halkı) sosyal ve sivil haklarını kazanmalarına katkı sağlamak Merkez'in hedeflerindedir.

Vision Center for Political Development

İOSB Mah. Metal-İş Sanayi Sitesi, Metro34 İş Merkezi 3. Kat NO:45, 34480 Başakşehir/İstanbul
Tel: +90 212 631 0107

www.vision-pd.org/tr

İsrail Saldırganlığının Filistin Yüksek Öğretimine Etkileri

Dr. İyad Ebu Zneid [*]

7 Ekim 2023 tarihinden itibaren İsrail, Gazze Şeridi'ne yıkıcı bir savaş başlattı ve buradaki tüm altyapı ve kurumları hedef aldı. Yürüttüğü sistematik savaş çerçevesinde hastaneler ve yardım kuruluşları da dahil olmak üzere faaliyet gösteren tüm kurumlara saldırdı. En çok hedef alınan yerler arasında direnişin faaliyet alanları olduğu gerekçesiyle okullar ve üniversiteler gibi eğitim kurumları yer alıyordu. Bu kurumlar bombalandılar, yağmalandılar ya da zaman zaman gözaltı merkezlerine dönüştürüldüler. Ancak iş kurumsal binalarla sınırlı kalmadı. İsrail, Gazze'de onlarca Filistinli eğitimciye suikast de düzenledi. Günlük yaşam gibi eğitim hayatı da saldırının ilk gününden itibaren durdu ve bu durum eğitimin her yönüne bariz bir şekilde yansdı.

Gazze Şeridi'nin yanı sıra Batı Şeria'daki eğitim hayatı da sekteye uğradı. Sürekli eğitime ara verilmesi ya da hibrit eğitime geçilmesiyle eğitime gölge düştü. Eğitim hayatı, işgalci gücün eylemlerinden ve Filistin köy ve şehirlerinin kapatılmasından ciddi şekilde etkilendi. Üniversitelere kayıt oranları düştü ve eğitimin kalitesi olumsuz yönde etkilendi.

Eğitimin İsrail tarafından hedef alınan bir alan olduğu ve mevcut savaştan önce bile sistematik bir şekilde tahrip edildiği kabul edilerek, bu yazıda İsrail'in süregelen saldırganlığı sonucunda Gazze Şeridi ve Batı Şeria'daki eğitim hayatının maruz kaldığı durum incelenecektir.

Eğitimin Tahrip Edilmesi... Veriler ve İstatistikler:

İsrail'in açtığı savaşın eğitim sektörü üzerindeki yansımalarına ilişkin Filistin Eğitim ve Yüksek Öğretim Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre, savaşın başladığı 7 Ekim'den bu yana (Mayıs 2024 itibarıyla) Gazze Şeridi ve Batı Şeria'da yaklaşık 6 bin 50 öğrenci şehit oldu ve 10 bin 219 öğrenci yaralandı. Savaşın başlangıcından bu yana Gazze Şeridi'ndeki öğrencilerden 5 bin 994'ü aşkını şehit olup 9 bin 890'ı yaralı olarak kaydedilirken, Batı Şeria'daki öğrencilerden 56'sı şehit oldu ve 329'u yaralandı. Buna ilaveten 105 öğrenci işgal ordusu tarafından gözaltına alındı. Ayrıca üç üniversite rektörü ile 100'den fazla öğretim görevlisi ve dekanı da şehit oldu. Teorik fizik ve uygulamalı matematik alanında profesörlük yapan ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) Fiziksel, Astrofizik ve Uzay Bilimleri Kürsüsü'nün sahibi olan İslam Üniversitesi Rektörü *Dr. Sufyan et-Tayeh*, İslam Üniversitesi Eski Rektörü ve Viroloji ve İmmünoloji Bölümü öğretim görevlisi

Dr. Muhammed Şebir, sosyal medyadan yaptığı İngilizce paylaşımlarıyla İsrail'in yürüttüğü savaşa karşı bir kaynak oluşturan İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim görevlisi *Dr. Rifat el-Arir* ve daha nice parlak akademisyen hayata gözlerini yumdu.

Öğretim üyeleri ve öğrencilere yönelik suikastlara ek olarak Gazze Şeridi'ndeki bütün Filistin üniversiteleri -*İslam Üniversitesi, El-İsra Üniversitesi, Filistin Üniversitesi, El-Aksa Üniversitesi, El-Ezher Üniversitesi, Er-Rabat Koleji vb.*- tamamen veya kısmen tahrip edildi. 318'den fazla okul bombalanırken geriye kalanlar mülteciler için sığınaklara dönüştürüldü. **Bütün bunlar 880 binden fazla öğrencinin eğitim hayatının durmasına sebep oldu.** Ayrıca bilimsel kaynaklar, kitaplar, eski eserler ve el yazmalarının bulunduğu kütüphaneler ve yayınevleri de yok edildi. Buralardan ve özellikle de El-İsra Üniversitesi'nden bir grup eserin çalınmasıyla, çalınan toplam eser ve el yazması sayısı 3 bine ulaştı.

İşgalci İsrail, Batı Şeria ve Kudüs'te de eğitim kurumlarını Rahat bırakmadı. El-Halil Üniversitesi, Birzeit Üniversitesi, Filistin Teknik Üniversitesi vb. birçok üniversitenin maruz kaldığı kapatmalar, öğrencilere yönelik kısıtlamalar ve baskınlar 34 yüksek öğretim kurumunun tamamında yüz yüze eğitimin durdurulmasına ve bazı dersler dışında online sisteme geçilmesine yol açtı.

Eğitim Soykırımı... Bilinci Alazlama:

Birleşmiş Milletler'in raporuna göre, Gazze'nin eğitim altyapısına yönelik devam eden şiddetli saldırılar nüfusun temel öğrenme ve düşüncelerini hür bir şekilde ifade etme hakları üzerinde uzun vadeli yıkıcı bir etki yaratmakta ve Filistinli nesilleri geleceklerinden mahrum bırakmaktadır. Öğretmenlerin, öğrencilerin ve eğitim kadrolarının gözaltına alınması, tutuklanması ya da öldürülmesi ve eğitim altyapısının tahrip edilmesi ile birlikte İsrail'in yaptığı eğitim soykırımı Filistinlileri bu yöne sürüklemektedir. İsrail'in saldırıları, Filistin toplumunun temellerini ortadan kaldırmayı amaçlayan sistematik bir şiddet modelini temsil etmektedir. Öyle ki, üniversitelerin ve okulların yıkılması, yağmalanması ve kuşatılması beklentilerin, umutların ve geleceğin söndürülmesi demektir.

İşgalci gücün Gazze ve Batı Şeria'daki eğitim kurumlarına yönelik tahribatı bu savaş ile ortaya çıkmış bir şey değil. Bilakis 2011'den bu yana yaşanan bu tahribatın Aksa Tufanı ile zirve noktasına ulaştığı söylenebilir. Eğitimi tahrip etmeyi saplantılarından biri haline getiren işgalci güç, özellikle Kudüs'te Filistin eğitim müfredatına savaş açmıştı. Filistin eğitim müfredatlarının "nefret ve Yahudi karşıtlığı çağrısı yapan" ve "hoşgörü gösterme ya da ötekini kabul etme değerlerini yansıtmayan" "terör müfredatları" olduğunu iddiasıyla bizzat Filistin

eğitim m¼fredatlarına karşı propaganda kampanyası y¼r¼tm¼ř¼t¼r. Bu bağlamda işgalci g¼ç, temel hedeflerinden biri olarak eğitimin İsrailleştirilmesi için 2018-2023 yılları arasında açıkladığı planını geliştirmiştir. Eğitim m¼fredatı ¼zerinden eğitim sistemine n¼fuz ederek sistemin kendisine atfettiği s¼m¼rgeci işgal sıfatını silmeye karar vermiştir. Bu temelde uluslararası forumlarda Filistin m¼fredatına karşı çeşitli savaşlar y¼r¼tm¼ř ve bu da ¼nce bu m¼fredatlara ayrılan ABD yardımlarının, ardından da Avrupa Birliği (AB) yardımlarının dondurulmasına sebep olmuştur.

Filistin kimliğinin ve varlığının temellerinden biri olan eğitim ve yapısının bu şekilde yok edilmesi İsrail'in Filistin halkına karşı işlediği soykırım suunun bir parçasıdır. Zira Filistinlileri, anlatılarını ve tarihlerini silmeyi, geriye kalanları boyunduruk altına alıp s¼m¼rgeci devletin tebaası haline getirmeyi ve Filistin topraklarını kontrol altına alarak s¼m¼rgeci sıfatı ve yapısını gizleme projesini tamamlamayı amaçlayan "İsrail" için eğitim, yerleşimci ve s¼m¼rgeci stratejilerinin her zaman bir parçası olmuştur. Santos, zulme uğrayan ve s¼m¼rgeleřtirilen halkların bilgi ve k¼lt¼rlerini yok etme girişimlerini b¼y¼k s¼m¼rge projelerindeki "soykırım" (genocide) eylemlerinin koşullarından biri olan "bilişsel soykırım" (epistemicide) ifadesiyle açıklamaktadır. Dolayısıyla 1948 Nekbesi'nden bu yana peş peş gelen nesiller boyunca İsrail, t¼m y¼nleriyle eğitim sekt¼r¼n¼ hedef alırken her t¼rl¼ tahribat y¼ntemine de başvurmuştur.

Artan Ekonomik Durgunluk... ¼niversiteye Kayıt Oranlarındaki D¼ř¼ř:

¼te yandan Gazze şeridi'ndeki durum ekonomik açıdan felaket olarak nitelendirilmektedir. Zira mesele sadece ¼niversitelerin yıkılmasıyla kalmayarak yiyecek bir lokma ekmeğin ve temiz su bulmanın Gazzeliler için ciddi endişe yarattığı bir noktaya evrildi. Batı şeria'daki durumun da ekonomik olarak iyi olduğu s¼ylenemez. Bir yandan Yeşil Hat içerisinde çalışan yaklaşık 150 bin Filistinli işçinin işlerine gitmesi engellenirken, bir yandan da halihazırda sıkıntılı olan kamu sekt¼r¼ndeki maaş d¼zensizliđi ciddi bir mesele haline geldi ve ekonomik durumun k¼t¼leřmesine neden oldu. B¼ylece bu, Filistin kamuoyunun iki ana etkeni olan işçi ve çalışanlara bağlı olan ¼zel sekt¼r kuruluşlarına da g¼lge d¼ř¼rerek krizi ciddi anlamda çıkmaza soktu ve ekonomik durgunluk oranlarını tırmandırdı.

Uluslararası alışma ¼rg¼t¼ (ILO) paylaştığı istatistiklerde, Batı şeria'daki işsizlik oranının Gazze'deki savaşın etkisiyle y¼zde 40'a y¼kseldiđini ve savaş ¼ncesinde bu oranın y¼zde 14 olduğunu ortaya koydu. İsrail'in, tehcir planını tamamlamak için genel olarak Filistin halkına,

özel olarak da Gazze ve Batı Şeria halkına yönelik bir “yoksullaştırma ve aç bırakma” politikası uyguladığı görülmektedir.

Yukarıdakilerin tümü, eğitim sektörüne gölge düşürmektedir, ki bu sektör ekonomik vaziyetten ayrı düşünülemez. Üniversitelere, özellikle de özel üniversitelere kayıt oranları düştü ve üniversiteler, sadece işgalci gücün ablukası nedeniyle değil, aynı zamanda ekonomik koşullar nedeniyle de yüz yüze eğitim yerine online eğitime geçmek zorunda kaldı. Bu durum tüm eğitim hayatının kalitesini düşürdü.

Eğitim Sektörünün Hedef Alınmasının Geleceğe Etkileri:

Sorun, özellikle Gazze Şeridi’ndeki 17 yıllık abluka nedeniyle eğitim göstergelerinde devam eden düşüşle birlikte, eğitim ve yüksek öğrenim hakkının bozulduğunu gösteren önceki verilerle daha da kötüleşiyor. Üniversiteler zaten halihazırda araç gereçlerin eski olması veya hiç olmaması gibi çeşitli sorunlarla ve çoğunlukla elektrik kesintilerinden kaynaklanan aksaklıklarla karşı karşıyaydı. Mevcut savaşta eğitim sektörünün maruz kaldığı sistematik yıkımla birlikte öğrencilerin maruz kaldığı psikolojik ve sosyal travmalar ve zorlu ekonomik koşullar gelecekteki eğitim düzeyi ve üniversiteye kayıt oranlarını etkileyecektir.

Eğitimin sürekli kesintiye uğramasının uzun vadeli etkilerinden biri de öğrenme kaybı oranının artmasıdır. Araştırmalar, okulların ve üniversitelerin kapatılmasının öğrenciler arasında öğrenme kaybına ve öğrenme düzeylerinin düşmesine ve aynı zamanda okulu bırakma oranlarının yükselmesine yol açabileceğini göstermektedir. Eğitim kurumlarının kapalı kaldığı süre boyunca bir o kadar öğrenme kaybı yaşanmaktadır ve öğrencilerin okulu bırakma olasılığı artmaktadır. Bu durum göz önüne alındığında, özellikle de bu sene içinde sadece bir aydan başka okul yüzü görmeyen ve şu an üniversiteye girmenin eşliğinde olması gereken lise son sınıf öğrencileri daha bir çıkmazda sayılmaktadır.

Ayrıca Uluslararası Para Fonu’na (IMF) göre eğitim sektörünün yeniden inşasının maliyeti de yüksek olacak. Nitekim Gazze Şeridi’ndeki tahribat ve yıkım sonucu eğitim sektöründeki kayıplar ve buradaki okul ve üniversitelerin yüzde 70’inin aldığı hasar 720 milyon doları aşarken, Euro-Med yalnızca oluşan tahribat nedeniyle üniversitelerin maddi kaybının 200 milyon doları aştığını tahmin ediyor.

Eğitim Israrı ve Üniversitelerin Eğitimi Kurtarma Çabaları:

Filistinlilerin gerek Gazze Şeridi’nde gerekse Batı Şeria’da eğitim sektörünün maruz kaldığı sıkıntılarla mücadele etme çabalarını gösteren pek çok örnek ortaya çıktı. Bunlardan özellikle

Gazze Şeridi'ndeki halk eğitim girişimleri dikkat çekiyor. Siyasi ve resmi müdahaleler göz önüne alındığında, öğrencilerin, eğitim kadrolarının ve idarecilerin gördüğü zararın ve eğitim kurumlarının aldığı hasarın büyüklük derecesi, eğitime erişimi sağlayacak acil ve kısa vadeli mekanizmalar inşa edip uygulayarak eğitime geri dönülmesini gerektirmektedir. Ardından bu mekanizmalarla paralel bir şekilde çalışılması kaydıyla, etkin bir eğitim sistemi inşa etmek üzere uzun vadeli mekanizmalar geliştirilmelidir.

Eğitimi kurtarmaya yönelik acil müdahalelerle ilgili olarak Batı Şeria'daki farklı üniversiteler tarafından çeşitli girişimler ortaya atıldı. Akdeniz Üniversiteler Birliği (UNIMED) ve Filistin Öğrencileri Destek Fonu ile ortaklaşa yürütülen En-Necah Üniversitesi'nin girişimi buna bir örnek teşkil etmektedir. Söz konusu girişimin amacı, Gazzeli öğrencilerin, öğrenciye veya üniversitesine herhangi bir maddi maliyet yüklemeksizin, misafir öğrenci olarak üniversite eğitimlerini elektronik ortamdan tamamlamalarını sağlamak. Bir diğer girişim de Birzeit Üniversitesi'nden "Umudu Yeniden Canlandırma" adı altında geldi. Girişim üç temele dayanıyor. Bunlardan ilki, Gazze Şeridi'ndeki üniversitelerle ortaklıklar kurup bu üniversiteleri desteklemek ve yeniden inşa etmek için Filistin, Arap ve uluslararası üniversitelerden oluşan bir koalisyona liderlik etmek suretiyle altyapı ve kurumsal iş birliği sağlanması. İkincisi, Gazze Şeridi'ndeki üniversitelerle anlaşmalı üniversite eğitimi verilmesi, bir yandan Birzeit Üniversitesi'nden öğretim elemanı temin edilmesi, diğer yandan da akademik kalite standartlarına bağlı kalmak koşuluyla Gazzeli öğrencilere uzaktan eğitim imkânı sağlayacak altyapının oluşturulması, Gazze Şeridi'ndeki üniversitelerden akademisyenlerle iş birliği sağlanması, akademik eğitimin devam ettirilmesi ve bitirme projelerinin, tezlerin ve mezuniyetlerin denetiminin sağlanması. Üçüncüsü, değişime yönelik çalışmalar yapılması ve bu doğrultuda Birzeit Üniversitesi, uluslararası üniversiteler ve Gazze Şeridi akademisyenleri arasında ortaklıklar sağlanarak yeniden inşa sürecini destekleyen ve acımasız savaşın etkilerini ortadan kaldıran çalışmalar yürütülmesi. Aynı bağlamda Kudüs Açık Üniversitesi'nin girişimi de "Hepimiz Gazze'yiz" başlığı altında geldi. Söz konusu girişimin amacı üniversite eğitiminin mevcut araç ve teknolojiyle ücretsiz bir şekilde tamamlanmasını sağlamak.

Öte yandan Rektörler Birliği Genel Konseyi, Gazze Şeridi'ndeki eğitim sektörüne nasıl yardım sağlanabileceğine ilişkin tartışmalarının sonucunda Gazze'deki yüksek öğretim sektörüne yönelik acil durum planının ilk aşamasında özellikle Milli Eğitim Bakanlığı'nın Gazze Şeridi'ndeki öğrencileri Batı Şeria'daki yüksek öğretim kurumlarına misafir öğrenci olarak kaydettirme girişimi üzerinden eğitim sürecinin yeniden etkinleştirilmesine karar verdi.

Sonuç:

Filistin eğitim sektörünün hedef alınması, işgalci gücün ana hedeflerinden biri sayılmaktadır. Gazze Şeridi ve Batı Şeria'daki eğitim altyapısına yönelik devamlı tahribat, işgalci gücün kendisine ve politikalarına uygun müfredatlar dayatma çabası, konuyu uluslararası meseleye dönüştürme girişimi, bunun yanı sıra önde gelen Filistinli entelektüelleri ve bilim insanlarını hedef alması, üniversitelere yönelik gözaltı furyaları ve baskınlar yapması ve kontrol noktalarında Filistinli öğrencilere yönelik taciz ve eziyetleri devam ettirmesi bunun bir kanıtıdır. Nitekim apaçık yürütülen bu politika çerçevesinde Filistinli nesillerin cahil bırakılması, bilinçlerinin alazlanması ve eğitimsiz bırakılmasının işgalci güç için ne kadar önem arz ettiği görülmektedir. Ancak buna rağmen Filistinliler, gerek 17 yıldır kuşatma altında olan Gazze Şeridi'nde olsun, gerekse her gün işgalin gölgesinde yaşayan Batı Şeria'da olsun eğitim hayatına devam etmekte ısrar etmektedir. İşte bu yüzden eğitim sektörüne yardım etmek ve bunu başarıya ulaştırma doğrultusunda çabaları birleştirmek için ortaya atılan çeşitli girişimler, Filistin zihniyeti ile işgalci güç arasındaki çatışmanın boyutunu gözler önüne sermektedir.

[*] Ramallah'taki Yabous Danışmanlık ve Stratejik Araştırmalar Vakfı'nda araştırmacı.